

Vähem on parem

Maimu Berg. Abitu armastus. Tuum, 2024. 179 lk.

Maimu Berg on avaldanud 33 aasta jook-sul viis lühiproosakogu. Autorile meeldib eri kujutamiskiisviise katsetada ja varieerida – see ilmneb nii tema loomingu tervikpildis kui ka viimases jutukogus „Abitu armastus”. Bergi lühiproosat võiks kujutada paisuva universumina, mille algpunkt on tihke kontsentreeritud tunde-pilt ning lõppsaadus keerukate süžee-liinidega põnevusmüsteerium. Mulle tundub see-juures, et Bergi lugude kunstiline tase on sündmustiku kirevusega pöördvõrdelises seoses: mida vähem virvarri, seda parem pala.

Selle hinnangu puhul arvestatagu, et mulle ei imponeeri üleüldse krimi-ega põnevuskirjandus, mind ei huvita abso-luutselt, kes on mõrvar. Kuid väheseid lugemiskogemusi mälusopist kokku kraapides paistab ometi, et Bergi kireva sündmustikuga lood ei ole kunagi kir-jutatud lihtsalt kaasaelamiseks, vaid neil on iroonilis-paroodiline rõhuasetus. Eriti ehedalt tuleb paroodiline aspekt esile Bergi pseudoajaloolistes palades: kõik need Hitlerid Mustjalas ja Stalinid Tal-linnas (nt novellikogu „Hitler Mustjalas”, 2016). Vaatlusalunegi kogu sisaldab sel-lise kujutamiskiisviisi näidet: jutus „Armastus datšas” satub moeikooni Twiggy eesti tei-sik seikluslikku armuvahekorda Brežne-viga. Bergi sedalaadi lood pole ometi Juure või Kivirähki stiilis üle võlli naljandid, vaid grotesksed farsid. Esmakordsel lugemisel mõjub suurest ajaloost võetud tegelane värske kujundina, aga seejärel hakkab tüü-tama. Asja ei paranda ka see, kui kirjuta-takse kaasaja prominendi seiklustest (nt „Madame B röövimine haisvas linnas”).

„Abitus armastuses” leidub puhtaid meeleolupilte kahjuks väga vähe, teks-tid on mälestustest, elatud elu koormast tiined. Nimiloole lisaks tasub esile tõsta selliseid jutte, kus sündmusi esineb napilt, paraja taustana meeleoludele ja siseilmale (nt „Must mees minu elus”, „Lätlase nimi”, „Jaaniööd Andaluusiaga”). Meenutuste fluidum elab üle selle, kui sinna puista-takse õige pisut puänteerivat müstifikat-siooni, nagu vanaema ja sõbranna surma-viisi kattuvus „Claras”. Väga hästi ja huvita-valt oskab Berg kirjutada loomeprotsessist, sünteesides novelli ja esseed (ennekõike novellikogus „Mina, moeajakirjanik”, 1996), kuid sedagi präänikut „Abitust armastusest” ei leia.

Bergi hoogsates lugudes kruvitakse pinget klassikaliste, isegi klišeelike võte-tega. Esineb saatuslikke kokkusattumusi („Hloptšik”), kadunud laipasid („Kevadel sulavad laibad”). Säärase tulevõrgi kont-sentraat on lugu „Vanad kilupead”. Pea-tegelane kohtab kodukamaral saladuslikku vanameest, keda oli näinud juba kaugel rei-sil ühe mõõee juures. Müstiline hää hääb kurjakuulutava ende: „te surete samal päeval” (lk 70), sellele järgneb pingeline jälituslugu koos mõne mõrva ja ootamatu sõlmitusega. Kõik see on justkui tuhande ja ühe öö muinasjutt maavillases, pisut paroodilises kastmes. Lugu „Minister” kirjeldab paksudes värvides kannapööret mõtteka elu poole, see tundub parodee-rivat lahjemat sorti Ladina-Ameerika kirjandust, nt Paulo Coelho. „Sitasitikas kõrvaaugus” on põhikoelt Bergi varasema novelli „Mõrvasüüdistus” (kogus „Hitler Mustjalas”) taasesitus – mine võta kinni, on see eriti peen intertekstuaalne mäng või hakkavad süžeed otsa lõppema.

On suisa huvitav mõelda, millest toi-tub Bergi vaibumatu fabuleerimishoog. Kas pole ilmselge, et tema kirjanikuanne särab tõeliselt siseilmades, valusate tun-nete, suhete, mõtiskluste sfääris? Seal, kus

sündmuste virvarr ega grotesksed tegelaskujud ei häiri, tuleb paremini esile autori suurepärase stiil ja keelekasutus. Ometi on kõik tema jutukogud komponeeritud seinast-seina-põhimõttel. Võib-olla tõesti leidub kusagil Bergi andunud austajaid, keda paeluvad just põnevuslood ning kes loevad tema teoseid nagu Indrek Hargla omi, või siis naudivad peenema huumorisoonega lugejad Bergi kohatist groteski, justkui laiem publik Kivirähki vesteid. Äkki on tundeilm kirjanikule liiga valus aines, mis

nõuab kohatist lahjendamist mõrvamüsteeriumide ja irooniaga? Õige pea on tulekul kirjaniku tähtis juubel, ehk on mõni tundliku käega toimetaja juba kaalunud mõtet koostada valikkogu kõige ehedamast, sügavamast lühiproosast – ilma ringi tõllerdavate Hitlerite ja Brežneviteta, ilma mõrvadeta. Selline raamat oleks vaieldamatult lugejaile vajalik tundekasvatuslik kingitus Eesti Raamatu Aastal.

LEO LUKS